

buržoazní politické ekonomie, vypadla kapitola o aplikaci matematiky v ekonomické teorii.

Zřejmě na vrub technické korektury je nutno přičíst tiskové chyby, jimiž jsou nepřijemně zkomolená jména známých ekonomů: Murdal místo Myrdal, Beveridge místo Beveridge, Lourat místo Laurat.

Jiří Setinský

N. I. Fejginson: „Korpuskuljarnaja genetika“ Kritičeskij obzor (Izd. Sel'skochozjajstvennoj literatury, žurnalov i plakatov, Moskva 1963).

Knihu N. I. Fejginsona můžeme považovat za velký krok vpřed ve srovnání s nesčetnými pracemi minulých i současných sovětských autorů, jež se zabývaly kritikou formální genetiky. Její přínos je především v tom, že daleko méně, než je dosud zvykem, používá v polemice s přírodovědnými hledisky filosofickými, nebo čistě ideologických argumentů. O důkladnosti práce svědčí více než sedmdesátistránkový soupis odborné genetické literatury, skutečně autorem použité.

Větší část práce tvoří výklad a kritika názorů na jednotlivé vývojové etapy pojmu „gen“ ve formální genetice. Další kapitoly jsou věnovány kritickému rozboru vztahu formální genetiky k šlechtitelské praxi a k problémům evoluce.

Pokud se autor zabývá analýzou dílčích problémů, lze s ním ve většině případů souhlasit. Při hodnocení obecných závěrů se však dopouští stejných chyb jako ostatní stoupenci genetické školy akademika T. D. Lysenka. Jeho hlavní chybou je ztotožnění obecně biologických tezí s tezími filosofickými. Např. v hlavě desáté, kde autor mj. hodnotí názory některých přírodovědců na možnost budoucího splynutí obou genetických směrů — lysenkovského i formálně genetického — říká, že tato možnost by se mohla realizovat tehdy, kdyby šlo o rozdílnost pouze v sumě otázek. Ale, jak uvádí dále, „rozdíl mezi nimi je daleko hlubší, je to ve své podstatě rozdíl filosofický, rozdíl mezi dvěma světovými názory, a proto je nelze smířit.“ (Str. 351.) Ihned se ovšem snaží distancovat od názoru, že např. popření existence vegetativní hybridizace, či adekvátní dědičnosti změn organismu je idealismus a její uznání materialismus. „Ovšem,“ říká autor dále, „odpovědi na tyto dílčí otázky jsou spojeny s řešením základní otázky genetiky, tj. chápání dědičnosti jako zvláštní, od ostatního těla oddělené podstaty nebo látky (a toto je idealismus), nebo jako vlastnosti živého těla (to je materialismus).“ (Str. 351.) Fakt, že autor staví tyto dva typy názorů do příkrého protikladu a označuje jedny jako materialistické a druhé jako idealistické, lze už stěží udržet. Vývoj vědy ukazuje, že autoreprodukce desoxyribonukleové kyseliny, již je zajišťována kontinuita předávání dědičných vlastností z rodičovského organismu na potomstvo, není něčím mystickým, ale skutečným, nesčetněkrát experimentálně prokázaným faktem; ukazuje se zároveň, že toto hledisko nemá dnes nic společného s Weismannovou teorií idioplasmy. Objev existence určité části organismu, jež má rozhodující význam v přenosu dědičných vlastností organismu a zkoumání její struktury a funkce, patří k největším úspěchům moderní biologie. A tu pojednou stojíme před problémem, jak řešit „základní otázku“ současné genetiky — ve prospěch „materialismu“, nebo „idealismu“? Ukazuje se, že obě teorie, z nichž jedna byla desetiletí pokládána za idealistickou a druhá za materialistickou, jsou přinejmenším ve stejné míře zdůvodnitelné. V „základní otázce“ genetiky nestojí tedy proti sobě materialismus a idealismus, ale přibližně stejně pravděpodobné vědecké hypotézy. Prohlášení jedné za materialistickou, a tím také za pravdivou, a druhé za idealistickou, a proto nepravdivou, nemůže prospět ani rozvoji teoretické biologie, tím méně filosofie. Každý nový fakt, jež nelze vtěsnat do rámce pevného schématu, jež odporuje ustálené definici, je potom buď odmítnut jako nepravdivý, nebo zkomoleně interpretován tak, aby definici neodporoval. V případě, že tlak nových faktů je natolik silný, že teorie puncovaná na jediné dialektickomaterialistickou musí být nahrazena novou, bývá její pád vykládán jako pád dialektického materialismu.

Podobných rozporů najde pozorný čtenář v Fejginsonově knize víc. Např. jak už bylo řečeno, věnuje autor převážnou část knihy rozboru vývoje pojmu „gen“. Plně lze souhlasit s kritikou pojetí genu jako jednotky „crossing-over“, jednotky mutace, strukturní jednotky chromosomu atd., jež dnes hájí nepatrná menšina genetiků. Pojem „gen“ ztrácí v současné genetice svůj význam. Dříve pojem „gen“ zaplňoval mezeru v teorii dědičného přenosu vlastností v organismu, jež by měla rozhodující vliv při předávání dědičné informace. Proto dnes, kdy výzkum mechanismů dědičných procesů je postaven na pevném reálném základě, stává se pojem jednotky dědičnosti bezvýznamným. A jestli jej někteří autoři používají (jako např. N. P. Dubinin ve své poslední práci „Molekuljarnaja genetika i dejstvije izlučeniij na

nasledstvennost“), pak jen okrajově a nepřikládají mu zásadní důležitost. Většina současných genetiků se zaměřuje na studium konkrétního problému přenosu genetické informace, na rozšiřování kódu, podle něhož probíhá syntéza bílkovin v buňce, a to pokládá za problematiku nejzávažnější. Z tohoto zorného úhlu se urputný boj autora recenzované knihy proti pojmu „gen“ jeví jako málo plodný.

Přes tyto uvedené a mnohé další nedostatky může práce N. I. Fejginsona být cennou pomůckou biologům i filosofům, neboť kromě tendenčního hodnocení seznamuje čtenáře s bohatým pramenným materiálem a podává podrobný přehled vývoje genové teorie. Kladem knihy je i to, že oprávněně varuje před nekritickým přejímáním některých chybných názorů soudobé formální genetiky.

Antonín Jašek

Nad články V. V. Adoratského

V Nakladatelství politické literatury vyšel v roce 1963 překlad sborníku článků a projevů Vladimíra Viktoroviče Adoratského nazvaný *O Marxovi a Leninovi, život a dílo*. Čtenáře, který se zajímá o marxistickou literaturu, upoutá sborník již tím, že se v něm poprvé blíže seznamuje s projevy a články jednoho z blízkých spolupracovníků V. I. Lenina. V. V. Adoratskij se narodil r. 1878 v rodině vzdělaného právníka v Kazani. Sám vystudoval matematiku a práva. O jeho politické činnosti svědčí nejlépe osobní posudek, který o něm napsal V. I. Lenin o příležitosti uznání jeho členství v SDDS(b). Posudek zní: „*Znám s. Adoratského (a znám ho dobře) od období reakce po roce 1905. Přes tehdejší vývoj doprava byl již tenkrát bolševikem a zůstal jím. Vrátil se z Německa velmi nemocen. Je teoretikem a propagandistou. Považoval bych za zcela spravedlivé prodloužit mu dobu členství a uznat, že je členem strany od roku 1904.*“

Naši čtenáři mají možnost seznámit se ve sborníku poprvé s projevy a články V. V. Adoratského, kterého snad znají z minulosti hlavně jako redaktora Spisů K. Marxe, B. Engelse, V. I. Lenina a tematických sborníků z jejich děl. Jednotlivé stati sborníku se týkají otázek vzniku vědeckého komunismu a díla Lenina. Jsou soustředěny zejména na otázky vývoje *materialistické dialektiky*. Je z nich patrné, že je psal skutečně vzdělaný a zkušený propagandista. Jsou konkrétní, srozumitelné, s jasně utříděným obsahem.

Jejich kladem — proti podobné literatuře z dřívější doby — nesporně je, že autor používá často k vysvětlení své myšlenky *ukázek z básní* (např. sonetů Tomáše Campanelly, Goethova Fausta atd.). Historik se v nich dozví mnohé ne dosti známé údaje (například o tom, jak se jednoho dne dobrovolník F. Engels stal členem mladohegelovského klubu atd.).

Obsah jednotlivých článků V. V. Adoratského je ovlivňován dobou, v níž vznikaly. Proto je například věnováno několik z nich výkladům o filosofickém přínosu V. I. Lenina pro filosofii. Články zřejmě mluví proti názorům tehdy rozšířeným, že Lenin byl politik a nikoliv filosof atd.

Adoratskij ukazuje, jak Lenin důkladně studoval filosofii, a dělí jeho filosofická studia do tří období (např. str. 352):

První období spadá do doby před první ruskou revolucí. Patří sem počátky Leninovy publicistické činnosti z doby vyhnanství a prvé emigrace. V té době Lenin studoval *Marxův Kapital* a osvojoval si hlouběji jeho vědeckou metodu, materialistickou dialektiku.

Druhé období je obdobím prvé ruské revoluce a dočasného vítězství kontrarevoluce. Sem patří Leninova práce *Materialismus a empiriokriticismus*.

Třetí období spadá do počátku první světové války (1914—1916), kdy se Lenin intenzivně věnoval studiu filosofie. (Chtěl napsat knihu o dialektice.)

Adoratskij rozebírá Leninovy práce a ukazuje na nich, jak si autor nejen osvojil dialektiku, ale jak ji i rozvíjel. Přitom se často dovolává Leninových *Filosofických sešitů*, jejichž vydání připravoval. Adoratskij přitom vcelku správně rozeznává, co v těchto konspektech byly Leninovy výpisky z prací jím studovaných autorů a co byly Leninovy poznámky k jejich názorům. Připomínáme tuto zdánlivou samozřejmost proto, že v době kultu osobnosti mnozí publicisté tyto věci již nerozlišovali. To pak vedlo k tomu, že bylo (s odkazem na příslušné stránky Leninových *Filosofických sešitů*) Leninovi přičítáno autorství některých myšlenek vyslovených již dávno v minulosti. Tak bylo možné například číst (v několika publikacích!), že „... definovat pojem — jak říká Lenin — znamená podřadit jej pojmu vyššímu a vymezit jeho specifickou rozlišnost...“ atp.

Adoratskij zná dobře díla klasiků, jež připravoval, redigoval a komentoval. Tím je též zdůvodněno i to, že používá někdy různých pojmů v tom smyslu, jak jich používal Marx,